

# Ewa Komorowska

---

## Jak się ma "krawat" do "kravat", "dywan" do "divan" czy "kawior" do "kavior", czyli o polsko-rosyjskiej homonimii międzyjęzykowej

---

Studia Językoznawcze 11, 93-108

---

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EWA KOMOROWSKA

Szczecin

**JAK SIĘ MA KRAWAT DO KRAVAT',  
DYWAN DO DIVAN CZY KAWIOR DO KAVIOR,  
CZYLI O POLSKO-ROSYJSKIEJ  
HOMONIMII MIĘDZYJĘZYKOWEJ**

Słowa kluczowe: językoznawstwo porównawcze, leksyka, homonimia

*Dziwni są ci Rosjanie: śpią w krawacie,  
siedzą na stole i cały tydzień mają nie-  
dziele.*

*Странный народ эти поляки: в ложе  
спят, а кровать на шее носят<sup>1</sup>.*

Uczący się języka rosyjskiego zapewne niejednokrotnie zadają sobie ze zdziwieniem pytanie: dlaczego Rosjanie śpią na *dywanie* lub w *krawacie*, *puszki*

---

<sup>1</sup> Cyt. za: B. Chlebda, *Czy potrzebny jest podręcznik języka rosyjskiego na poziomie a1?*, VI Międzynarodowa Konferencja Edukacyjna Ustroń/Gliwice 2011. <http://www.konferencje-spnjo.polsl.pl/download/chlebda-b-czy-potrzebny-jest-podrecznik-jezyka-rosyjskiego-na-poziomie-a1.pdf>.

używają do walki bojowej, jedzą *ikrę* a nie *kawior*, *brakiem* nazywają małżeństwo, *łyżwami* – narty, tydzień – *niedzielą*, wątrobę – *pieczeńią*, a *śliwki* proponują do zabielenia kawy itd.

Komunikowanie się w języku obcym może wiązać się z pewnymi użyciami wyrazów bliskich brzmieniowo językowi rodzimemu, które wywołują u rozmówców obcojęzycznych zdziwienie, dezaprobatę czy niekiedy serdeczny śmiech. Jak zauważa E. Balcerzan, „poprzez podobieństwo dźwiękowe, graficzne czy afiliację znaczeniową wyrazy te stanowią niebezpieczną pułapkę”<sup>2</sup>. Tak się na przykład zdarzyło pewnemu polskiemu profesorowi, który przebywał jako młodzieniec na stypendium naukowym w Bułgarii. Przyjechawszy późnym wieczorem do akademika w Sofii, chciał zjeść kolację. Zorientował się jednak, że wszystkie zapasy, jakie wziął na drogę, ma wyczerpane, a sklepy ze względu na późną porę są już zamknięte. Ponieważ głód dawał mu się nieźle we znaki, zapukał do jednego z pokojów i poprosił o bułkę. Bułgarzy okazali ogromnie zdziwienie i wpatrzeni w niego zamilkli. Po chwili sprawa się wyjaśniła: *bułka* po bułgarsku... to narzeczona<sup>3</sup>.

Zjawisko podobieństwa brzmieniowego wyrazów o odmiennych znaczeniach obserwowane jest na styku różnych języków. Nie dziwny się więc, że w piekarniach praskich powinniśmy prosić o *čerstvy* chleb, bo *čerstvy* to po czesku właśnie „świeży”; a w rozmowie z Czechami radzimy uważać na słowa: *láska* i *nožičky*, gdyż *láska* po czesku – jak zapewne wszyscy wiedzą – to miłość, a prosząc o *nožičky* (szczególnie panowie), wystrzegajmy się prosić o nie jakąś panią. Natomiast swobodnie możemy ją prosić o ... *nužky*, gdyż tak właśnie po czesku nożyczki się nazywają<sup>4</sup>. U Chorwatów zaś nie zdziwny się, że w lipcu kupujemy w kiosku program telewizji na sierpień, w listopadzie na październik, bo w języku chorwackim *srpanj* to jest *lipiec*, *listopad* – *październik*; nie zapomnijmy też, że po chorwacku *jutro* to rano, a *rano* to wcześniej. Nie obrażajmy się też, gdy usłyszymy, że jesteśmy *wredni*, bo przecież *vrijedan* to człowiek *pracowity*.

W literaturze lingwistycznej tego typu niefortunności komunikacyjne uzyskały różnorodną terminologię. Najpopularniejsze jest określenie *falszywi przyjaciele tłumacza*, wprowadzone w 1928 roku przez dwóch naukowców

<sup>2</sup> E. Balcerzan, *Pisarze polscy o sztuce przekładu*, Poznań 1977, s. 436.

<sup>3</sup> A. Fałowski, B. Sendero, *Biesiada słowiańska*, Kraków 1992, s. 131.

<sup>4</sup> *Ibidem*.

francuskojęzycznych Maxime Koesslera i Jules'a Derocquigny w ich pracy *Les faux amis ou Les trahisons du vocabulaire anglais: Conseils aux traducteurs*. Określenie to jest najmocniej rozpowszechnione we współczesnej lingwistyce i ma w różnych językach swoje ekwiwalenty: ang. *false friend*, franc. *les faux amis*, niem. *falsche Freunde*, ros. *ложные друзья*, ukr. *фальшиві друзі не-рекладача*, czes. *falešní přátelé*, słowac. *falošní priatelia*, chorw. *lažni prijatelji* itd. *Falszywym przyjacielem* jest słowo w języku obcym, które wygląda lub brzmi podobnie do słowa w języku ojczystym, ale nie ma dokładnie tego samego znaczenia. Ze względu na metaforyczność pojęcia część leksykologów nie uznaje go za termin *stricte* lingwistyczny. Toteż równoległe z określeniem *mylące podobieństwa międzyjęzykowe*<sup>5</sup> pojawiają się takie terminy, jak: *homonimy/paronimy międzyjęzykowe*<sup>6</sup>, *ekwiwalenty pozorne*<sup>7</sup>, *tautonimy*<sup>8</sup>, *pseudoekwiwalenty*<sup>9</sup>, *wyrazy zdradliwe (złudne)*<sup>10</sup>, *aproksymaty*<sup>11</sup>, *pulapki leksykalne*<sup>12</sup>, *paralele leksykalne*<sup>13</sup>, *heteronimy międzyjęzykowe*, *pozorne paralele leksykalne*<sup>14</sup> itd.

Językoznawcy opisują omawiane zjawisko w sposób bardzo podobny, na przykład T. Orłoś<sup>15</sup> definiuje je jako „wyrazy identyczne lub podobne pod względem formalnym, a różniące się znaczeniem”; R. Lipczuk<sup>16</sup> z kolei zwraca uwagę

<sup>5</sup> Z. Grosbart, *Problem mylących podobieństw międzyjęzykowych. Próba definicji i poszukiwania terminologiczne*, „Folia Litteraria” 1982, 9, s. 197–208.

<sup>6</sup> *Słownik serbsko-polskich homonimów i paronimów*, pod red. D. Šipki, Poznań 1999.

<sup>7</sup> I. Daszczyńska, *Rosyjsko-polskie pozorne ekwiwalenty frazeologiczne*, Słupsk 1984.

<sup>8</sup> R. Lipczuk, A. Kątny, Ch. Schatte, *Niemiecko-polski słownik tautonimów*, Warszawa 1995.

<sup>9</sup> *Tezaurus terminologii translatorycznej*, pod red. J. Lukszyna, Warszawa 1993, s. 85, 261.

<sup>10</sup> *Czesko-polski słownik zdradliwych wyrazów i pulapek frazeologicznych*, pod red. T. Orłosa, Kraków 2006; E. Lotko, *Zrãdnà slova v polštiniě a češtiniě: lexikologický pohled a slovník*, Olomouc 1992.

<sup>11</sup> W. Karpaczewa, *Aproksymaty – wyrazy różnych języków o podobnej formie a odmiennym znaczeniu (na przykładzie języka polskiego i bułgarskiego)*, „Rocznik Słowistyczny” 1987, t. XLV, z. 1, s. 45–50.

<sup>12</sup> E. Tokarz, *Pulapki leksykalne. Słownik aproksymatów polsko-chorwackich*, Katowice 1998; W. Karpaczewa, Ch. Symeonowa, E. Tokarz, *Pulapki leksykalne. Słownik aproksymatów polsko-bułgarskich*, Katowice 1994;

<sup>13</sup> W. Dubiczynski, M. Grabska, E. Komorowska, *Русско-польский словарь лексических параллелей*, Charków–Szczecin [w przygotowaniu].

<sup>14</sup> *Ibidem*.

<sup>15</sup> *Czesko-polski słownik ...*, *op.cit.*

<sup>16</sup> R. Lipczuk, A. Kątny, Ch. Schatte, *op.cit.*

na wielość porównywanych obiektów: „wyrazy dwóch (albo więcej niż dwóch) języków o podobnej/identycznej formie, lecz różne znaczeniowo (tautonymy)”. M. Karpaczewa proponuje zaś wprowadzenie całkiem nowego terminu: *aprosymaty* (z języka łacińskiego *approximatio*) – ‘przybliżenie, zbliżenie się, ujęcie czegoś w sposób niezupełnie ścisły’<sup>17</sup>, który opisuje jako „wyrazy różnych języków o podobnej formie a odmiennym znaczeniu”<sup>18</sup>. W językoznawstwie rosyjskim O.S. Ochmanowa nazywa tego typu zjawisko *heteronimią międzyjęzykową* i definiuje je w sposób następujący: „совпадение по форме (звуковому составу) слов разных языков при несоответствии их значений, приводящее также к искажению смысла при буквальном переводе”. Zapewne wyrażenie „по форме (звуковому составу)” O.S. Ochmanowa rozumiała szerzej, stąd z drobną korektą powyższą definicję można tłumaczyć jako „zbieżność **formalna (graficzna i/lub fonetyczna)** wyrazów lub innych jednostek językowych różnych języków przy nieodowiedniości ich znaczeń”. W. Dubiczynski zaś definiuje tego typu formy jako „семантическое коварство внешне (устно/письменно) сходных лексем родного и иностранных языков”<sup>19</sup>.

W terminologii niekiedy odzwierciedlana jest pochodność form. Tak na przykład Z. Grosbart wyróżnia *falsiekwiwalenty homoetymiczne*, czyli falsiekwiwalenty o wspólnej etymologii, np. pol. *zapomnieć*, ros. *запомнить* ‘zapamiętać’ oraz *falsiekwiwalenty heteroetymiczne*, czyli falsiekwiwalenty o różnej etymologii, np. pol. *groch*, ros. *зрoх* od czasownika *зрoхнуть*. Podobnie B. Moskal, który mówi o *międzyjęzykowych homonimach homogennyh* (o wspólnej etymologii) i *heterogennyh* (o różnej etymologii)<sup>20</sup>.

Różnorodność terminów w pewnym stopniu uwarunkowana jest różnym rozumieniem samego zjawiska. „Literatura przedmiotu – pisze K. Kusał<sup>21</sup> – dostarcza nam dziesiątki definicji, w których momentem wspólnym jest jedynie uznanie tożsamości jednostek języka w planie wyrażania i ich zróżnicowania w planie treści, jednak nadal istnieją zasadnicze rozbieżności co do tego, jakie

<sup>17</sup> M. Karpaczewa, *op.cit.*, s. 45–50.

<sup>18</sup> *Ibidem*.

<sup>19</sup> *Ibidem* – „semantyczna zewnętrzna ułuda (ustna/pisemna) podobnych leksemów języka ojczystego i języków obcych” [tłum. E.K.].

<sup>20</sup> B. Moskal, s. 158. Cyt. za: Z. Grosbart, *op.cit.*, s. 206.

<sup>21</sup> Cyt. za: K. Kusał, *Rosyjsko-polski słownik homonimów międzyjęzykowych*, Wrocław 2002, s. VIII. Źródło: Л.В. Малаховский, *Теория лексической и грамматической омонимии*, Ленинград 1990, s. 55.

cechy planu wyrażania i planu treści są istotne przy ustalaniu homonimii i jak owe cechy korelują ze sobą. W różny sposób, na przykład, rozstrzygany jest problem, czy do homonimii należy zaliczać jedynie leksemy, czy także inne jednostki języka. Nadal kwestia sporną pozostaje pytanie o miejsce i status homonimii międzyjęzykowej w systemie językowym”.

Na potrzeby materiału dla opisu tego typu leksemów przyjmuję termin *homonimy międzyjęzykowe*. Termin ten rozumiem za K. Kusalem w sposób następujący: „homonimy międzyjęzykowe wyrażają stosunek dwóch leksemów o ekwiwalentnej formie (o prawie identycznym lub podobnym brzmieniu) i nieekwiwalentnej treści”<sup>22</sup>. Toteż przedmiotem zainteresowania staną się rosyjsko-polskie homonimy międzyjęzykowe, odnotowane w *Rosyjsko-polskim słowniku paraleli leksykalnych* autorstwa W. Dubiczynskiego, M. Grabskiej i E. Komorowskiej<sup>23</sup> oraz w *Rosyjsko-polskim słowniku homonimów międzyjęzykowych* autorstwa K. Kusala. Ze względu na ograniczenia tekstowe, jakie stwarza forma artykułu, materiał opisu zawężony zostanie do homonimii rzeczownikowej. Przyjmuję synchroniczne leksykalno-semantyczne ujęcie zagadnienia.

Znamienną cechą leksemów bliskich brzmieniowo jest to, iż w przypadku dużej grupy utożsamień nie można mówić o całkowitej odrębności znaczeń – należy uwzględnić także możliwość podobieństwa semantycznego jednostek homonimicznych. Niektóre ze znaczeń homonimów mogą być zbliżone lub nawet zgadzać się całkowicie – jest to typowe zwłaszcza dla języków spokrewnionych, w których występują wyrazy wywodzące się z tych samych rdzeni, np.: *мама – тата, мѣтя – ciocia, день – dzień, ночь – noc, стол – stół* itd.

W artykule przedmiotem opisu staną się homonimy międzyjęzykowe o różnym stopniu zróżnicowania znaczeniowego. Zebrano 432 pary homonimów międzyjęzykowych, w tym 202 pary homonimów pełnych (całkowitych) i 230 – niepełnych (częściowych).

Proponowany podział polsko-rosyjskich homonimów międzyjęzykowych przedstawia poniższy schemat.

---

<sup>22</sup> Por. *Słownik serbsko-polskich homonimów...*, *op.cit.*

<sup>23</sup> W. Dubiczynski, M. Grabska, E. Komorowska, *op.cit.*

Schemat 1. Podział polsko-rosyjskich homonimów międzyjęzykowych



## I. Pełne i niepełne polsko-rosyjskie homonimy międzyjęzykowe

### 1. Pełne (całkowite) polsko-rosyjskie homonimy międzyjęzykowe

Zebrany materiał liczy 202 pary pełnych (całkowitych) homonimów międzyjęzykowych. Są to, między innymi, takie pary wyrazów, jak:

ГАДА́НИЕ ‘wróżby’	– GADANIE ‘mówienie, zwłaszcza o czymś błahym, nudnym, paplanie’
ГРА́Ч ‘gawron’	– GRACZ ‘człowiek biorący udział w grze’
ДА́ВКА ‘tłok, ścisk’	– DAWKA ‘pewna ilość, porcja czegoś’
ДУРЬ ‘głupstwo, bzdura’	– DUR ‘choroba zakaźna’
ЗАКА́З ‘zamówienie’	– ZAKAZ ‘zabronienie komuś czegoś’
ПОТРА́ВА ‘stratowanie trawy’	– POTRAWA ‘pokarm, pożywienie odpowiednio przyrządzone, stanowiące samodzielny składnik posiłków’
ЗАКО́ННИК ‘znawca praw’	– ZAKONNIK ‘członek zakonu, mnich’

ПОСА́ДКА ‘zadrzewienie; lądowanie’	– POSADKA od „POSADA”
ЗДА́НИЕ ‘budynek’	– ZDANIE ‘zespół wyrazów uporządkowanych według zasad gramatyki; pogląd, opinia’
ПУШКА ‘armata’	– PUSZKA ‘opakowanie, najczęściej blaszane, zwykle w kształcie walca lub prostopadłościanu, umożliwiające trwale i hermetyczne zamknięcie zawartości’
УРО́К ‘lekcja, nauka, nauczka’	– UROK ‘to, co wywiera przyjemne, estetyczne wrażenie; czar, powab, wdzięk’
СКА́РБ ‘sprzęty domowe’	– SKARB ‘zbiór pieniędzy albo drogocennych przedmiotów’
ПА́ПКА ‘teczka’	– PAPKA ‘miękką, gęstą masą powstałą z rozrobionego w płynie ciała stałego’ itp.

Jak wynika z powyższych przykładów, homonimy międzyjęzykowe mogą należeć do tej samej grupy tematycznej, na przykład nazw rzeczy (ПУШКА ‘armata’ – PUSZKA ‘blaszane opakowanie’), ale zwykle odnoszą się do odmiennych grup nazewniczych (por. ДУРЬ ‘głupstwo, bzdura’ – DUR ‘choroba zakaźna’; ЗАКА́З ‘zamówienie’ – ZAKAZ ‘zabronienie komuś czegoś’ itd.).

## 2. Niepełne (częściowe) polsko-rosyjskie międzyjęzykowe homonimy

Zebrano 230 niepełnych (częściowych) homonimów międzyjęzykowych. Charakteryzują je różnice w zapisie graficznym, np.:

PRZEPIS – ПÉРЕПИСЬ ‘spis’

PRZEMIANA – ПЕРЕМÉНА ‘przerwa’

PYTANIE – ПИТА́НИЕ ‘żywienie’

POZÓR – ПОЗОР ‘wstyd i hańba’

POLOT – ПОЛЁТ ‘lot’

PODRÓŻNIK bot. ‘cykoria’ – ПОДОРО́ЖНИК bot. ‘babka’; pot. ‘wałówka’

POWRÓT – ПОВОРО́Т ‘zakręt, zwrot, obrót’

POCHODZENIE – ПОХОЖДÉНИЕ ‘przygoda’ itd.



Wybrane przykłady:

- ДИВА́Н ‘kanapa, sofa’ – ДЫWAŃ ‘gruba, wzorzysta tkanina, przeznaczona do przykrycia podłogi, do ozdoby ścian’  
 КРОВА́ТЬ ‘łóżko’ – КРАВАТ ‘wąski pasek materiału wiązany na węzeł przy kołnierzu koszuli’  
 КОБѢР ‘dywan’ – КАВИОР ‘solona ikra ryb jesiotrowatych i łososiowatych’

Por.:

- PRZEWÓD – ПЕРЕВО́Д ‘tłumaczenie; przekaz pocztowy’  
 PRZECZNICA – ПÉРЕЧНИЦА ‘naczynie do młodych ziaren pieprzu’  
 PODRÓŻNIK (bot. cykorja) – ПОДОРО́ЖНИК bot. ‘babka’; pot. ‘wałówka’  
 PODWYŻKA – ПОДВИЖКА ‘lekkie ruszenie’  
 PŁATEK – ПЛАТОК ‘chustka’  
 POZEW – ПОЗЫВ ‘potrzeba, pragnienie’  
 POKÓJ – ПОКОЙ ‘stan spoczynku’, ‘izba przyjęć’  
 PRÓBKA – ПРОБКА ‘korek, bezpiecznik’  
 ROCIECHA – ПОТЕХА ‘zabawa, rozrywka’  
 PRZYSŁUGA – ПРИСЛУГА ‘służąca, służba’  
 PRZELEW – ПРОЛИВ ‘cieśnina’  
 PRZEŚWIETLENIE – ПРОСВЕТЛÉНИЕ ‘oświecenie’  
 PUSTAK – ПУСТЯК ‘drobiazg, głupstwo’  
 PENSJA – ПЕНСИЯ ‘renta’  
 PIĄTKA – ПЯТКА ‘pięta’  
 RAMIĘTNIK – ПАМЯТНИК ‘pomnik’  
 PUNKTACJA – ПУНКТУАЦИЯ ‘interpunkcja’.

## II. Relacje znaczeniowe

Wyróżniono następujące relacje znaczeniowe:

1. Znaczenia antonimiczne.
2. Zakresy znaczeń (znaczenia szersze i węższe).
3. Konotacje znaczeniowe.

## 1. Znaczenia antonimiczne

Analiza homonimów międzyjęzykowych o znaczeniu całkowicie odmiennym pozwala na wyodrębnienie grupy wyrazów, które pod względem semantyki tworzą zaskakujące pary. Ich znaczenia należą do opozycyjnych, kontrastujących ze sobą pól semantycznych, często tworząc klasyczne antonimiczne przeciwstawienia.

Wybrane przykłady:

ЗАПОМИНАНИЕ – ZAPOMINANIE

ЗАПОМИНАНИЕ ‘zapamiętywanie’ i ZAPOMINANIE ‘brak pamięci o czymś’

Wybrane przykłady:

*Запоминание новых слов.*

*Zapamiętywanie nowych słów.*

*Zapominanie faktów.*

Por. ЗАБЫТЬ ‘zapomnieć’

ДЕТИНА – DZIECINA

ДЕТИНА rej. pot. ‘chłop, chłopisko, kawał chłop, dryblas’ i DZIECINA ‘nacechowane emocjonalnie (najczęściej pieszczotliwe) określenie małego dziecka’

Wybrane przykłady:

*Вырос большой детина.*

*Wyrósł spory chłop.*

*Mała, miła niewinna dziecina.*

МЛАДЕНЕЦ – MŁODZIENIEC

МЛАДЕНЕЦ ‘niemowlę, małe dziecko’ i MŁODZIENIEC ‘poetycko o młodym mężczyźnie’

Wybrane przykłady:

*Грудный младенец.*

*Niemowlę przy piersi.*

*Przyciągający wzrok młodzieniec.*

## 2. Zakresy znaczeń: znaczenie węższe i szersze

Zasadniczo wyróżnia się pary wyrazów o całkowicie zróżnicowanym znaczeniu oraz homonimy, które wiążą zakresy znaczeniowe budowane tak, że jeden z leksemów ma znaczenie szersze, a drugi – węższe.

Wybrane przykłady:

### НЕДЕ́ЛЯ – NIEDZIELA

НЕДЕ́ЛЯ ‘семь дней’; siedem dni

NIEDZIELA ‘siódmy dzień tygodnia’

НЕДЕ́ЛЯ (znaczenie szersze; cały tydzień)

NIEDZIELA (znaczenie węższe; jeden dzień tygodnia)

Wybrane przykłady:

*На этой неделе.                      W tym tygodniu.*

*Со niedziela wybierał się na ryby.*

### ЧАС – CZAS

ЧАС, -а (-у), м.: 1. ‘60 минут’; 2. ‘45 минут; время урока’; godzina lekcyjna;

ЧАС, -у, м.: 1. ‘nieprzerwany ciąg następujących po sobie chwil’; ros. время;

ЧАС (znaczenie szersze; rozpiętość czasowa);

ЧАС (znaczenie węższe; godzina).

Wybrane przykłady:

*Занятия продолжались час.                      Zajęcia trwały godzinę.*

*Ты masz zawsze czas.*

### ЖИТО – ŻYTO

ЖИТО, -а, ср.: ‘всякий хлеб в зерне или на корню’; zboże;

ЖИТО, -а, н.: ‘roślina zbożowa z rodziny traw, uprawiana w wielu odmianach’;

рожь;

ЖИТО (znaczenie szersze, wszelkie zboża);

ЖИТО (znaczenie węższe, jedno ze zbóż).

Wybrane przykłady:

*Осеннее жито.                      Jesienne zboże.*

*Управу жыта.*

### ИЗБА – IZBA

ИЗБА, -ы, ж.: ‘деревенский дом’; chata, chałupa;

ИЗБА ‘pomieszczenie mieszkalne w chałupach wiejskich’; izba;

ИЗБА (znaczenie szersze, chata wiejska);

ИЗБА (jedno z pomieszczeń w chacie wiejskiej).

Wybrane przykłady:

*Курная изба.                      Kurna chata.*

*Розаміатаć izbę.*

## ЗЛОДЕ́Й – ZŁODZIEJ

ЗЛОДЕ́Й, -я, м.: ‘человек, который совершает злодеяния или способен на них, преступник’; złoczyńca, przestępca;

ZŁODZIEJ, -a, m.: ‘ten, kto dopuścił się kradzieży’; Вор;

ЗЛОДЕ́Й (znaczenie szersze; złoczyńca, przestępca);

ZŁODZIEJ (znaczenie węższe, przestępca specjalizujący się w kradzieży).

Wybrane przykłady:

*Что ты наделал, ты злодей?*

*Co ty narobiłeś, ty przestępco?*

*Złodziej skradł cenny obraz.*

## ПÓЕЗД – POJAZD

ПÓЕЗД, -а, м.: ‘состав сцепленных железнодорожных вагонов, приводимых в движение локомотивом или моторным вагоном’; pociąg;

POJAZD, -u, m.: ‘środek transportu’; ‘средство передвижения, транспортное средство’;

POJAZD (znaczenie szersze, środek transportu);

ПÓЕЗД (znaczenie węższe, pociąg).

Wybrane przykłady:

*Следите за расписанием движения поездов.*

*Niech pani sprawdza rozkład jazdy pociągów.*

*To jest nasz najnowszy pojazd.*

## 3. Asocjacje semantyczne

## ‘związek z wodą’ czynność (kąpiel) i przedmiot (wanna)

## ВАННА – WANNA

ВАННА, -ы, ж.: ‘Мыться в воде (реке, дома)’; kąpiel;

WANNA, -у, ж.: ‘Duże naczynie instalowane w łazienkach, przeznaczone do kąpieli’; wanna.

Wybrane przykłady:

*Принять горячую ванну.*

*Wziąć gorącą kąpiel.*

*Караć się w wannie.*

## ‘związek przyjaźni’ = stan (przyjaźń) i osoba (przyjazna panu młodemu)

## ДРУЖБА – DRUŻBA

ДРУЖБА, -ы, ж.: ‘близкие отношения, основанные на взаимном доверии, привязанности, общности интересов’; przyjaźń;

DRUŻBA, -y, *m.*: ‘młodzieniec towarzyszący panu młodemu do ślubu’; шафер.

Wybrane przykłady:

*Настоящая дружба.*

*Prawdziwa przyjaźń.*

*Bądź moim drużbą na weselu.*

**‘do patrzenia’ = przedmiot (okulary) i część ciała (oczy)**

ОЧКИ – OCZKI

ОЧКИ, -ов: ‘оптический прибор из двух линз, а также защищающих глаза стеклом, прозрачных пластин, вмонтированных в полумаску’; okulary;

ОЧКА, -ек.: *zdrob.* od „ОЧЫ” *уменьш.* от „ГЛАЗА” – glazki.

Wybrane przykłady:

*Надеть очки.*

*Włożyć okulary.*

*Skromnie spuściła oczki.*

**‘służenie’ = osoba (służąca, służba) i czynność (przysługa)**

ПРИСЛУГА – PRZYSŁUGA

ПРИСЛУГА, -и, *ж.*: 1. ‘домашняя работница’; służąca; 2. *собир.* Слуги; *zb.* Służba; PRZYSŁUGA, -i, *ż.*: ‘wyświadczona komuś uprzejmość, grzeczność, przysłużenie się komuś’; услуга, одолжение.

Wybrane przykłady:

*Это моя хорошая прислуга.*

*To jest moja dobra służąca.*

*Proszę, wyświadcz mi przysługę i odbierz moją Asię z przedszkola.*

**‘pochylenie w dół’ = osoba (ukłon), przedmiot (nachylenie)**

УКЛОН – UKŁON

УКЛОН, -а, *m.*: spadek, nachylenie, pochyłość, przechył, stok zbrocze’;

UKŁON, -u, *m.*: ‘pochylenie głowy, tułowia, zdjęcie nakrycia głowy, dygnięcie itp. jako forma powitania lub pożegnania’.

Wybrane przykłady:

*Уклон улицы.*

*Spadek ulicy.*

*Głęboki, grzeczny, uprzejmy pokłon.*

**‘związek z roślinnością’ = osoba (zielarz), przedmiot (zielnik),  
substancja (nalewka) i teren (zasiany trawą)**

ТРАВНИК – TRAWNIK

ТРАВНИК, -а, *m.*: ‘человек, который занимается сбором лечебных трав, знает способы их применения’; zielarz;

ТРАВНИК, -а, *м.*: 1. ‘настойка на траве, травах’; nalewka ziołowa, ziołówka; 2. ‘старинная книга с описанием лечебных трав и способов лечения травами’; zielnik, herbarz;

ТРАВНИК, -а, *м.*: ‘teren zasiany trawą, będący elementem dekoracyjnym’; газон.

Wybrane przykłady:

*Посоветуйся у травника.*

*Poradź się zielarza.*

*Wiosną trawnik wygląda pięknie.*

**‘światło, promienie, jasność’ = światłość umysłów (oświecenie)**

**i napromieniowanie ciała (prześwietlenie)**

ПРОСВЕТЛЕНИЕ – PRZEŚWIETLENIE

ПРОСВЕТЛЕНИЕ, -я, *ср.*: ‘появление ясности в мыслях, сознании, чувствах’; oświecenie;

PRZEŚWIETLENIE, -а, *п.*: *med.* ‘obraz rentgenowski na ekranie fluoryzującym’ *мед.* просвечивание.

Wybrane przykłady:

*Пришло просветление.*

*Przyszło oświecenie.*

*Trzeba zrobić prześwietlenie płuc.*

**‘przedmiot do noszenia dokumentów’ = duża, do noszenia papierów**

**(teczka) i mały, do noszenia pieniędzy i papierów (portfel)**

ПОРТФЕЛЬ – PORTFEL

ПОРТФЕЛЬ ‘Род жёсткой сумки с закидывающейся крышкой и запором для ношения бумаг, книг’; teczka;

PORTFEL ‘Mała kieszonkowa teczka wykonana ze skóry, tkaniny, tworzywa sztucznego itd. służąca do przechowywania pieniędzy, dokumentów’; бумажник.

Wybrane przykłady:

*Кожаный портфель.*

*Teczka skórzana.*

*Skórzany portfel.*

**‘chowanie zmarłego’ przedmiot (trumna) i miejsce (mogila)**

ГРОБ – GRÓB

ГРОБ, -а, *м.*: 1. ‘специальный длинный ящик с крышкой, в котором хоронят умершего’; trumna; 2. прост. ‘конец, гибель’; pot. śmierć;

GRÓB, -у, *м.*: ‘dół w ziemi, miejsce gdzie chowa się zmarłego’; могила.

Wybrane przykłady:

*Лежать в гробу.*                      *Leżeć w trumnie.*

*Leżeć в гробіе.*

**‘znak odróżniający’ = przedmiot (sztandar) i znak na ciele (znamię)**

ЗНА́МЯ – ZNAMIE

ЗНА́МЯ, -мени, *ср.*: ‘определенного цвета (или цветов) широкое полотнище на древке, принадлежащее воинской части, какой-н. организации, государству’; sztandar, chorągiew;

ZNAMIE, -mienia, *n.*: 1. ‘cecha charakterystyczna, oznaka, symptom’; znak, признак, отпечаток; 2. ‘plamka na skórze’; roдинka, родимое пятно.

Wybrane przykłady:

*Красное знамя.*                      *Czerwony sztandar.*

*Znamię na twarzy.*

**‘rozleniwienie’ = osoba (leń) i stan (lenistwo)**

ЛЕНЬ – LENI

ЛЕНЬ, -и, *ж.*:

‘отсутствие желания действовать, трудиться, склонность к безделью’; lenistwo;

ЛЕНI, -а, *м.*: ‘człowiek leniwy, próżniak, nierób’; lentяй, лодырь.

Wybrane przykłady:

*После стольких дней работы, Генадием овладела настоящая лень.*

*Po wielu dniach pracy Gienadiem zawładnęło prawdziwe lenistwo.*

*Oto leń. Nic nie robi cały dzień.*

**‘jedzenie’ = produkty (łakocie) i stan (łakomstwo)**

ЛА́КОМСТВО – ŁAKOMSTWO

ЛА́КОМСТВО, -а, *ср.*: ‘сласти, а также лакомое блюдо’; słodycze, łakocie;

ŁAKOMSTWO, -а, *n.*: ‘chciwość pokarmów, obżarstwo, żarłoczność’; прожорливость, обжорство.

Wybrane przykłady:

*Глаза детей сияли: перед ними на столе ежао море лакомства.*

*Oczy dzieci płonęły: przed nimi na stole było morze lakoci.*

*To jest już tylko łakomstwo.*

**'forma zajęć' = w szkołach wyższych (wykład) i w szkole (lekcja)**

## ЛÉКЦИЯ – ЛЕКЦЈА

ЛÉКЦИЯ, -и, ж.: 'устное изложение учебного предмета или какой-н. темы, а также запись этого изложения'; wykład;

ЛЕКЦЈА, -і, ж.: 1. 'jednostka zajęć szkolnych, szkoleniowych lub nauczania prywatnego, trwająca przeważnie 45 minut'; урок; 2. 'materiał zadany uczniowi do nauczania się; praca domowa'; домашнее задание.

Wybrane przykłady:

*Лекция по русской литературе прочтется в аудитории 15.*

*Wykład z literatury rosyjskiej odbywać się będzie w sali nr 15.*

*Tylko nie zapomnij odrobić lekcji.*

**'wysoki stopień' = przepych (bogactwo) i przyjemność (rozkosz)**

## РÓСКОШЬ – ROZKOSZ

РÓСКОШЬ, -и, ж.: 1. 'богатство и великолепие'; przepych; 2. 'излишество в комфорте, в удовольствиях'; zbytek, luksus;

ROZKOSZ, -у, ж.: 1. 'najwyższy stopień uczucia przyjemności, upojenia, radości'; наслаждение, блаженство; 2. 'rzeczy przyjemne, miłe dla zmysłów'; привлекательные стороны.

Wybrane przykłady:

*Раскошная блузка.*

*Uszyta z przepychem bluzka.*

*Rozkosz jedzenia.*

Przedstawiona analiza wybranych rosyjsko-polskich homonimów międzyjęzykowych jest jedynie zasygnalizowaniem zagadnienia, wstępem do dalszych rozważań, które znajdą głębsze odzwierciedlenie w przygotowywanej monografii na ten temat. Homonimia międzyjęzykowa stanowi niewątpliwie wdzięczny i bogaty materiał do badań na polu lingwistyki kontrastywnej, teorii przekładu, glottodydaktyki, a także gramatyki historycznej.



---

**WHAT IS THE RELATIONSHIP BETWEEN *KRAWAT* AND *KRAVAT*',  
*DYWAN* AND *DIVAN* OR *KAWIÓR* AND *KAWIOR*?  
POLISH-RUSSIAN INTERLINGUAL HOMONYMY**

**Summary**

Keywords: comparative linguistic, vocabulary, homonymy

This paper deals with Polish-Russian interlingual homonymy. Interlingual homonyms are understood as words which have similar pronunciation but do not share the same meaning in different languages.

The investigated homonyms come from two dictionaries, *Rosyjsko-polski słownik paraleli leksykalnych* by W. Dubiczynski, M. Grabska and E. Komorowska (in preparation) and *Rosyjsko-polski słownik homonimów międzyjęzykowych* by K. Kusal. Taking the formal criterion into consideration, the analysis reveals the existence of complete homonyms (e.g. Russian УРОК 'lesson' and Polish UROK 'charm') and partial homonyms (e.g. Russian ДИВАН 'sofa' and Polish DYWAN 'carpet'). Semantically speaking, it is possible to distinguish homonyms with opposite meanings (e.g. Russian ЗАПОМИНАНИЕ 'remembering' and Polish ZAPOMINANIE 'forgetting'), homonyms with different scopes of meaning (e.g. Russian НЕДЕЛЯ 'week' and Polish NIEDZIELA 'Monday') and homonyms sharing the same root (e.g. Russian ЛЕнь 'laziness' and Polish LEŃ 'lazy person').